

K pětadesátinám profesora Josefa Anderše

Profesor Josef Anderš se dožívá v tomto roce 65 let. Toto výročí je dobrou příležitostí k tomu, abychom si připomněli jubilantovu vědeckou, didaktickou i organizační činnost, která je spjata se slovanskými zeměmi – Ukrajinou a Čechami a ovšem také s několika akademickými pracovišti v nich.

Narodil se dne 26. března 1939 v české vesničce Malá Alexandrovka na jihu Ukrajiny. Po vysokoškolských studiích ukrajinistiky, rusistiky a slavistiky na Oděské univerzitě (absolvoval ji v r.1962) nastoupil do Jazykovědného institutu A.A. Potebni Národní akademie věd Ukrajiny, kde pracoval až do roku 1992. Získal postupně akademickou hodnost kandidáta věd (1971) a doktora filologických věd (1987). Od roku 1992 pracuje na katedře slavistiky Palackého univerzity v Olomouci, kam se přestěhoval spolu s celou rodinou. Hned následujícího roku se habilitoval, načež prošel úspěšně profesorským řízením.

Pro působení na Palackého univerzitě byl připraven jak studiem, tak odbornou a publikační činností. Za kyjevské periody si připsal ke své vědecké bilanci dvě monografie, a to Sémantickou strukturu dativu v češtině a němčině (1975) a Typologii jednoduchých slovesných vět v češtině ve srovnání s ukrajinštinou (1987). Kromě řady studií a článků se jeho bibliografie rozrostla o dvoudílný Česko-ukrajinský slovník (Kyjev 1988-89) a odbornou Mluvnici češtiny (375 stran, vyšla v roce 1992). Sémantické morfologii a skladbě zůstává věrný i v české periodě své dráhy vědce a univerzitního učitele. Při bližším proniknutí do zmíněných dvou Anderšových monografií neujde pozornosti, jak je jejich autor poučen o českém strukturalismu, jak je důvěrně seznámen s pracemi vyššími z okruhu Pražského lingvistického kroužku. Jeho jazykovědná díla neušla pozornosti českých lingvistů. Mimo jiné kladnou recenzi o Typologii jednoduchých slovesných vět v češtině ve srovnání s ukrajinštinou napsala docentka H.Běličová (Slavia 1988, 2).

V Anderšově příchodu na olomouckou slavistiku došlo k získání odborníka, který ji rozšířil o významnou složku, o ukrajinský jazyk, který, ač druhý co do velikosti v rodině slovanských jazyků, byl zejména v době před rokem 1989, ostatně stejně jako další slovanské jazyky (polština, srbochorvatština, bulharština a další), zdominován převažující pedagogickou, badatelskou, publikační i organizační orientací československé a české slavistiky na ruštinu. Třebas ruština dosáhla nemalých výsledků, dělo se tak bohužel na úkor slavistiky jako celku, která měla vynikající úroveň již od časů „otce slovanské filologie“ Josefa Dobrovského. Rozhodoval ideologický a politický zřetel (*ruština – jazyk míru a socialismu*). Nová slavistika po období stagnace zajistila v demokratických poměrech patřičné místo i pro rusistiku, která nepřestává být jedním ze základních slavistických oborů. Vyrovnaného postavení ruštiny s ostatními slovanskými jazyky bylo dosaženo mimo jiné tím, že byla zapojena do širších souvislostí především s východoslovanskými jazyky: ukrajinštinou a běloruštinou. Výrazně k tomu přispívá právě Anderš, přední znalec ukrajinštiny u nás. V jeho případě je solidní slavistický základ prohlubován neustálým přihlížením ve vědecké i výukové činnosti především k českému, ale i k polskému jazyku. Srovnávací východisko má určující význam v jeho působení v katedře slavistiky, a to nejen ve vědeckém a badatelském ohledu, ale také, nebo možná především, v organizačním a pedagogickém, a to zejména ve fázi zakládání oboru ukrajinské filologie na UP.

Výsledky badatelského úsilí jsou měřitelné více než třiceti tituly za desetiletí 1994–2004. Jsou zastoupeny studie, referáty na mezinárodních kongresech slavistů v Krakově

(1998) a Lublani (2003), příspěvky, recenze, dále studijní pomůcky k vysokoškolské výuce ukrajinštiny, ať již se jedná o praktické učebnice (Ukrajinština vážně i vesele, 268 stran, 1999, tato učebnice se dočkala druhého přepracovaného a rozšířeného vydání 2002; Česko-ukrajinské dialogy s jazykovou etiketou a vzory dokumentů, 112 stran, 1998; předcházely je v roce vydané 1966 Ukrajinско-české dialogy, 68 stran), nebo o slovník (Praktický česko-ukrajinský slovník, ekonomika, finance, obchod, 155 stran ve spolupráci s L.Danylenkovou, 2000).

Budování ukrajinistiky překročilo původní hranice olomoucké, když byl získán k externímu působení na katedru slavistiky v Ostravě, kde je jeho přítomnost stejně neocenitelná pro vytváření širšího rámce kulturního a obecně vědeckého pro rusistiku a polonistiku jako na Palackého univerzitě. Kromě toho navázal úzké kontakty s brněnskou slavistikou. Ovšem hlavním působištěm profesora Anderše zůstává Filozofická fakulta UP a její katedra slavistiky (vytvořil a vede v ní sekci ukrajinistiky). Jeho pedagogické působení zahrnuje mnoho oblastí, jmenujme základní: ukrajinistika, rusistika, obecná slavistika a staroslovenština. Pro obor ukrajinské filologie, jehož je zakladatelem, získal posluchače a zabezpečil jej nezbytným zázemím (lektorát, studijní literatura, knihy, časopisy atd.). Jeho služeb je využíváno v postgraduálním studiu jako školitele doktorandů. Z aktivit, které nepřímo souvisejí s výukovou činností, avšak charakterizují Anderšův profil jako angažovaného vysokoškolského učitele a odborníka se sluší uvést alespoň některé. Je předsedou oborové rady pro obor ruský jazyk a členem oborové rady pro obor polský jazyk, členem Jazykovědného sdružení při AV ČR, členem komise Gramatická stavba slovanských jazyků při Mezinárodním komitétu slavistů a členem výboru České asociace ukrajinistů.

Profesor Josef Anderš zaujímá u „moravské“ slavistice (pokud tímto označením míníme jubilatovo územní působení) výjimečné místo. Dovedl si je vydobýt svou vědeckou prací, organizačním smyslem a lidskými kvalitami. Jako jeho kolega a přítel si dovoluji popřát mu k životnímu jubileu hodně úspěchů na poli upevňování prestiže české slavistiky vůbec, olomoucké a ostravské zvláště.

Jiří Damborský

Osmdesáté narozeniny profesora Jiřího Jiráčka

Letos v prosinci oslaví své osmdesáté narozeniny emeritní profesor Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a dlouholetý vedoucí její katedry ruského jazyka PhDr. Jiří Jiráček, DrSc. (* 2. 12. 1924). Jubilat se narodil v Praze, ale své mládí prožil v jižních Čechách. V roce 1943 maturoval na gymnáziu v Třeboni. Vysoké školy však byly v té době u nás uzavřeny, proto až do konce války pracoval jako zemědělský dělník. Po osvobození v roce 1945 se zapsal na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, kde v roce 1949 absolvoval studium kombinace oborů ruština – angličtina. Mezi jeho univerzitními učiteli byli takoví významní lingvisté jako čelný představitel jazykovědné rusistiky prof. L. V. Kopeckij nebo reprezentant pražského strukturalismu prof. B. Trnka. Po několikaletém působení na středních školách přešel v roce 1956 na brněnskou univerzitu, a to nejprve na katedru cizích jazyků Lékařské fakulty a odtud v roce 1963 na Filozofickou fakultu. Jeho trvalým pracovištěm se stala katedra ruského jazyka, kde získal titul *PhDr.*